

כתובת האתר של ישיבת "אשרי האיש" – ההרצאות של הרב יוסף צ. בן-פורת

www.emuna.info

שיחתו השבועית של ראש הישיבה – הרב יוסף צ. בן-פורת

הריאליסט האמיתי מרגיש שהוא 'גר בעולם'

פרשת בהר – שנת תשע"ב

"כי גרים ותושבים אתם עמדי" (ויקרא כה, כג)

אומר, **שהאדם צריך לחיות עם תחושה של ארעיות.**

הגה"צ רבי ברוך טולידנו זצ"ל יישם חשבון זה הלכה למעשה!

סיפר לי ידיד שזכה לגור בשכונת עם הגאון הצדיק המפורסם רבי ברוך טולידנו זצ"ל, שהיה אב"ד מקנס, אשר במרוקו. אדם גדול זה גר כל ימיו בדירה שכורה, הוא טען, שאם הוא אומר שבכל יום הוא מצפה לביאת המשיח, הרי שבאם ירכוש לעצמו דירה, הרי שהוא עושה שקר בנפשו. מפני, שאדם שבאמת חושב בלב ונפש, **שמחר המשיח יבוא** והוא יעלה בעקבותיו לארץ ישראל, בודאי שהוא לא יקנה דירה במרוקו. לא זו בלבד, אף באותה דירה בה התגורר אותו צדיק, היה משכן מספר משפחות, בכל חדר התגוררה משפחה אחרת. כל זאת, כדי לחוש את הארעיות שבעצם ההתגוררות בחו"ל.

רבינו החת"ס זצ"ל, אמר באחת מדרשותיו, שהסיבה לכל הפגורמים והפרעות שחוללו הגויים בארצות הגולה היא, מפני שהיהודים בנו לעצמם "ארמונות גדולים" – דבר שהראה בעליל, שאין הם מאמינים בביאת המשיח. אמנם, אמר מרן ז"ל, כל אדם צריך דירה למגוריו, אבל 'ארמון' בונה לעצמו רק מי שמתכוון לגור באותו מקום תקופה ארוכה מאוד. בכך יש כמובן, השכחה מודעת של האמונה בביאת המשיח.

איפה היה ביתו האמיתי של רבינו החפץ חיים זצ"ל?

ידוע ומפורסם המעשה בעשיר אחד מאמריקה שבא לבקר את החפץ חיים זצ"ל.

הטעם למצוות יובל

מצות היובל, המחייבת שבשנת החמישים, תחזורנה כל הקרקעות שבארץ ישראל למצב הקמאי שלהן, דהיינו, לבעלות השבט והמשפחות שלהן ניתנו על ידי יהושע בן נון בעת חלוקת הארץ. כלומר, כל מכירה של מקרקעין הינה ללא יותר מארבעים ותשע שנה. מאחר וכך, הסכום שהקונה משלם עבור הקרקע, הינו יחסי ותלוי במספר השנים שנותרו עד היובל. פרשנים ראשונים ואחרונים, נתנו טעמים שונים למצוה זו. אנו נעסוק הפעם בפשוטו של מקרא: "והארץ לא תמכר לצמיתת כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי". הווי אומר, שטעם המצוה כדי שאנשים יפתחו את המודעות שהם גרים בארץ.

רבינו בחיי ז"ל בספרו חוה"ל (שער חשבון הנפש, החשבון השלושים) בהסתמכו על פסוק זה כתב, שעל האדם לעשות את חשבון נפשו, האם הוא אכן מקיים היגד זה בכל אורחות חייו, במחשבה, בדיבור ובמעשה. כלומר, האם הוא אמנם מתנהג בכל התנהלותו **כמו גר בעולם הזה?!.** לצורך כך הוא מנתח את דפוסי ההתנהגות של "תושב זר" המגיע לביקור קצר בארץ זרה. מובן שאין לו שם "זכות שהייה" כפי שיש לכל אזרח. מעמדו מוגדר כ"תושב ארעי". אי לכך, חובה על אותו אדם לחקור את חוקי המדינה מפני, שאם לא יציית להם, הוא יגורש באופן מידי! שלא כמו אזרח המדינה, שאי אפשר לגרשו, אפילו אם הוא עובר על חוק מחוקי המדינה. כמובן, שהוא צריך "שיהיה מזומן לנסיעה ולהעתקה, ולא ירגיע ולא תנוח נפשו, כמו שנאמר: **'כי גרים ותושבים אתם עמדי'**". כלומר, שעל כל אדם להיות מוכן לכך, שבאופן בלתי צפוי הוא יישולח מהעוה"ז, מבלי כל התראה מוקדמת. הווי

מתורבתים, 'אנשי רוח', 'אינטלקטואלים', 'מודרניים' וכיוצ"ב.

הבה נתבונן מי באמת מציאותי, ומי מדומיין ומעלים עיניו מהמציאות. הלוא כל בר-דעת מבין, שמשא אמת ותורתו אמת ורק בעלי התאוה עיניהם עצומות מראיית האמת. הלוא, כל אדם ששוחח אי פעם עם אדם גדול בתורה, יודע ורואה, שהוא מכיר את המציאות הרבה יותר טוב מכל 'המומחים' והריאליסטים. לכן גדול הדורות הרמב"ם אמר: "אילולי המשתגעים היה העולם חרב". הוא ז"ל, שדייק בכל מילה ואות, כינה את אותם אנשים 'ריאליסטים' – 'משוגעים'! אמנם, הם מפעילים את העולם ובלעדיהם כל התעשייה והמסחר היו שובקים חיים, לגלי הציביליזציה היו נעצרים, אבל 'הדלק' המניע אותם אינו, אלא 'שיגעון' שמקנה להם את הדמיון שהם אינם 'גרים', אלא 'תושבים'!

סטינו מעט מהנושא, הבה, נחזור לדבריו של חוה"ל, היבט נוסף של תחושת ה"תושב זר" שרינו ז"ל מעלה: **"שיסתפק במה שמזדמן לו מן המזון, ובמה שימצא לו מדירה ומלבוש, ולנהוג בכל ענינו כדי הסיפוק בלי טורח"** – כוונתו, שאדם שמגיע למקום מסוים לזמן קצר, לצורך מטרה מוגדרת, מסתפק בתנאי הדיור והמזון המצויים שם, אף אם אינם ברמה גבוהה כפי שהוא היה חפץ. שהרי בעוד יום יומיים, הוא בין כה עולל לעזוב את המקום ולחזור לארצו. כך גם אם האדם מרגיש שהוא בעולם הזה ארעי, הוא מסתפק בדיור שאינו ברמה גבוהה ובמזון שדיו כדי להתקיים בו.

"שיזדמן לנסיעה ולחשוב בצידה לדרך" – כלומר, אדם הצפוי להיות מגורש עליו לדאוג שכל רכושו יהיה זמין באופן שיוכל לקחתו עמו, אם יגרשוהו 'מעכשיו לעכשיו'! וכך בנמשל, אדם צריך לצבור ללא הרף תורה, מצוות ומעשים טובים, מפני שאלה הם הדברים היחידים שהוא יוכל לקחת עמו בשעה שישולק מהעולם הזה באופן פתאומי!

רבינו ז"ל מציג מבחן נוסף להרגשת הגירות: **"ומהם שיסבול הרעה אם תבוא עליו, והנזק אם יגיע אליו, משכר רוחו ושפלות נפשו וחלישותו מידחות מעליו"** – פירוש דבריו, אותו "תושב זר" אם באות עליו רעות ואנשים שונים מציקים לו, אין לו את האמצעים להילחם כנגדם מפני, שהוא תושב חסר זכויות. הוא מקבל את צרותיו באורך רוח מפני, שהוא יודע שהם תוצאה של מצבו 'כגור'. כך גם בנמשל, האדם שמתהלך עם תחושת הארעיות בעולם, משלים עם הצרות שבאות עליו מפני, שהוא יודע שהוא חסר זכויות מעמד בעולם הזה, ואינו יכול להכתיב ולדרוש מהשליט – הקב"ה – שישא לו פנים.

מסקנתו של בעל חובת הלבבות היא: "על כן קבל על עצמך, אחי, תנאי הגרות בעולם הזה, מפני שאתה בו גר באמת!"

תכלית המצוות להקנות לאדם את ההרגשה שמציאותו בעולם ארעית

באותם ימים, בטרם היות מטוסים טרנס אטלנטיים בעולם, נסיעה מארה"ב לפולין נמשכה הרבה זמן, והיתה כרוכה במאמץ גדול. והנה, כשנכנס לביתו של רבן של כל בני הגולה, מרן הח"ח, הופתע לראות, שהוא גר בדירה קטנה, כמעט ריקה לחלוטין, לגמרי בלי רהיטים. בסך הכל הוא ראה ב'סלון', שולחן עץ ארוך ופשוט ומסביבו כמה כסאות ישנים חסרי משענת.

אמר לו אותו עשיר: "אני רואה שלרבה אין רהיטים, אם יתן לי כבודו רשות, אצא תיכף לחנות המתאימה וארכוש עבורו את הריהוט הטובה והיפה ביותר שניתן להשיג כאן".

השיב לו מרן זצ"ל: "הרי אני רואה, שגם לכב' אין שום ריהוט! אם כן, למה זה דואג לי יותר מאשר לעצמו?"

ענה לו התייר: "אני רק עובר-אורח כאן, תייר שבא לתקופה קצרה ולא גר כאן בקביעות, לכן אין לי כאן רהיטים. אבל, בארה"ב יש לי בית גדול, מפואר, ובו רהיטים באיכות גבוהה ביותר".

אמר לו הח"ח: "גם אני רק עובר-אורח כאן, שבא לתקופה קצרה, לכן אין לי כאן רהיטים. אבל במקום מגורי הקבוע, שהוא העולם הבא, שם אני משתדל שיהיה לי בית גדול ורהיטים משובחים!"

כי העוה"ז הוא טפל ועיקר ביאתו של האדם לעולם הוא בשביל לקנות עוה"ב ומי שמבקש לרכוש עוה"ז הוא מפסיד את העוה"ב, וכמש"כ בחובות הלבבות (פתיחה לשער אהבת ה'), כשם שאי אפשר להיות אש ומים בכלי אחד, כך אי אפשר להיות אהבת העוה"ז ואהבת עוה"ב יחד. ואל לאדם להטעות את עצמו שיוכל לאהוב גם את העוה"ב, כי אין מציאות כזאת.

מי שהיה בבתייהם של גדולי הדור בעבר ובהווה, ראה זאת במציאות. מי שביקר במשכנם של רבותינו, לדוגמא, **החזון איש** או **הרב שך** זצ"ל, ראה זאת בחוש. מי שמבקר בבתייהם של מרנן ורבנן בהווה, **הגרי"ש אלישיב** או **הגרי"ל שטיינמן** יבדל"א, וכן אצל יתר גדולי הדור, רואה שאינם שונים כלל וכלל מזה שהיה לחפץ חיים!

כוחו הגדול ביותר של היצר הוא להפוך אנשים חכמים ל'משוגעים'!

כאן המקום להדגיש, שהחרדים לדבר ה' המתאמצים ומתאמנים לסגל לעצמם דפוסי חשיבה והתנהגות כפי שהוכתבו בתורה שבכתב ושבע"פ, כפי שנוסחו על ידי גדולי חכמי התורה והמוסר במשך הדורות, מושמים ללעג על ידי "השטן ואומות העולם" (רש"י במדבר יט, ב). **"וּבְנֵי הַגִּיט הַחֲמִישִׁי שֵׁשׁ לֵהֶם בְּתוֹךְ כָּלל יִשְׂרָאֵל:** כאנשים 'מוזרים', 'תימהוניים', 'לא מציאותיים', 'רחפניים', 'הזויים', 'מדומיינים', 'חשוכים', 'פנאטים', 'מיושנים' וכיוצ"ב. ואילו את עצמם מגדירים אותם פורקי עול: כ'מציאותיים', 'ריאליסטיים', 'מעשיים', 'מיושבים' בדעתם, 'נאורים',

תועלת גדולה מאוד. כך כשהוא מניח תפילין, כשהוא רואה את המזוזה בפתחו, כשהוא מתפלל, כשהוא מברך לפני ואחרי האוכל, וכך בכל מצוה ומצוה. הווי אומר, שהמצוות מזכירות לו לאדם ומחדדות בנפשו את ההרגשה: "גֵּר אָנֹכִי בְּאֶרֶץ אֶל תִּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצְוֹתֶיךָ".

המצוות הופכות את האדם ל'בן העולם הבא' גם כשהוא 'בעולם הזה'

דברים ברוח זו מצאנו גם בדברי רבינו בעל השפת אמת זצ"ל:

"נראה שזה תכלית המצוות שהם מכוונים לאברים וגידים של האדם. כי הגוף הוא מלבוש הנפש והנשמה, והאדם צריך לידע כי הוא גר בעוה"ז. ובאמת הנשמה במקרה בעוה"ז. ובעצם בעולם העליון. והגוף בעצם בעוה"ז ובמקרה בעולם העליון. ולכן הצדיק שגובר כח הנשמה על הגוף נעשה כגור בעוה"ז! וכל מצוה יש בה ב' הבחי' להכניע הגוף. ולהאיר הנשמה והנפש. וזהו עיקר עבודת האדם לבטל ולהכניע כח הגוף אל הנשמה להיות טפל אל הנשמה. וכמ"ש: 'כִּי גֵר אָנֹכִי עִמָּךְ' (תהלים לט, יג), פ"י כמו שקדושתו ית' בעוה"ז אינו בקביעות כך גר אנכי. וכשהאדם פונה עצמו מכל עסקי העולם וכל מחשבותיו רק לעסוק במלאכת שמים, מאיר בו כח הנשמה ונעשה הגוף טפל. היפוך מסדר הקבוע בעוה"ז וזהו בחי' תושב ככל אבותי" (בראשית, וישלח, שנת תרנ"ד).

כלומר, ככל שהאדם מרגיש יותר שהוא גור בארץ, בא לעולם הזה רק לצורך עולם הבא, כמו שאמרו חז"ל: "היום לעשותם למחר לקבל שכרם" (עירובין כב, א). כמו שכתב הרמח"ל: "פָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר, הָאָדָם לֹא נִבְרָא בְּעִבּוּר מִצְבוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֲלָא בְּעִבּוּר מִצְבוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא. אֲלָא שֶׁמִּצְבוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא אֲמֻצָּעִי לְמִצְבוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא תַּכְלִיתוֹ" (מס"י, פ"א).

כיצד לממש את תחושת הארעיות?

במדרש הדגישו את ארעיותו של האדם בחייו עלי אדמות:

"כִּי גֵרִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ וְתוֹשָׁבִים כָּכָל אֲבֹתֵינוּ כָּצֵל יָמֵינוּ עַל הָאֶרֶץ וְאֵין מִקְנֶה' (ד"ה א כט, טו), והלואי כצלו של כותל או כצלו של אילן, אלא כצלו של עוף בשעה שהוא עף דכתיב (תהלים קמד, ד): 'אֲדָם לִהְיוֹת דְּמָה יָמָיו כָּצֵל עוֹבֵר'. ואין מקוה ואין מי שיקוה שלא ימות הכל יודעים ואומרים בפייהם שהן מתים" (בר"ר צו, ב).

מִן רַבִּי יְרוּחָם הַמִּשְׁגִּיחַ דְּמִיר זצ"ל, סיפר על הגר"ח זצ"ל מוואלזין, שבאו לפניו שני בעלי

רבינו של"ה הק' כתב: "גֵּר אָנֹכִי בְּאֶרֶץ אֶל תִּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצְוֹתֶיךָ" (תהלים קיט, יט), התורה אמרה: 'כִּי גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי'. ויש להקשות, אם גר אינו תושב ואם תושב אינו גר, כמו שהקשה רש"י בפרשת חיי שרה בדברי אברהם אבינו שאמר (בראשית כג, ד) 'גֵּר וְתוֹשָׁב אָנֹכִי עִמָּכֶם' עיין שם. אלא ביאור זה הפסוק הוא כך, אם גרים, רוצה לומר שתזכרו תמיד בין עיניכם שאתם גרים בעולם הזה, אז תהיו תושבים עמדי להיותכם לעתיד דברים בנצחיות. וענין הזכירה תמיד בגירות של עולם הזה, כולל קיום התורה והמצוות! שיהיה לזכרון תמיד כי האדם אין דירתו בעולם הזה, רק דירתו למעלה מצד נשמתו שהיא חלק א-לוה ממעל. והנשמה הושמה באדם ונשלחה בזה העולם שהוא עולם המעשה לעובדה ולשומרה, דהיינו עסק התורה וקיום המצוות. והיא בזה העולם נוכריה כגור בארץ אחרת, כי מתושבי העולם עליון היא" (שער האותיות,

אות ג, גירות [א]).

בדבריו מוצאים אנו יסוד גדול מאוד. הלא תשובות רבות מאוד ניתנו לשאלה המפורסמת, למה נצטוונו בתרי"ג מצוות? הרי הוא ית' אינו צריך למצוות כש"כ: "אִם צִדְקָתְךָ מִה תִּתֵּן לוֹ?" (איוב לה, ז). ואמרו חז"ל: "רצה הקב"ה לזכות את ישראל את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות" (אבות ו, יב). והשאלה על מקומה עומדת, מה הזיכוי הגדול בריבוי תורה ומצוות? הסברים רבים ניתנו למאמר זה, אבל, בדברי רבינו ז"ל התבאר, שעל ידי שהאדם מקיים מצוות בכל עת ובכל שעה, הוא מרגיש שהוא אינו שייך לגשמיות של העולם הזה, אלא שהוא בן עולם הבא, המצוי באופן זמני, בתוך לבוש של גוף גשמי. אבל אילו היה האדם מקיים מצוות רק לעיתים נדירות, כמו בן נח שמצווה רק על שבע מצוות לא תעשה, הרי סביר מאוד שהיה מתרגל למחשבה, שהוא יצור גשמי, כמו יתר החיות, אלא שהוא יותר חכם ויש לו כוח דיבור, כפי שבאמת מרגישים, כמעט כל יושבי תבל, המצוות מחזקות את המודעות הרוחנית של האדם.

כשאדם קם עם שחר, הרי מיד הוא אומר: "מודה אני לפניך... שהחזרת בי נשמת". בכך הוא מתחבר לבורא עולם ומרגיש שהוא יישות רוחנית-אלוקית. כשהוא לובש בגד עם ציצית, הוא שואל את עצמו, וכי מה צורך לי בבגד זה לחיי עולם הזה? הלא, בכך אני נראה אדם מוזר שונה מכל הסביבה, מיד כשאצא מן הבית, כולם יפתחו עלי זוג עיניים ויתמהו מה פשר החוטים המשתלשלים מבגדי? מיד יראו הכל שאני "גור בארץ"! ואז תתחדד הרגשתו, וכי מה אכפת לי מה כולם חושבים עלי? הרי באמת אני "גור בארץ" מפני, שאני אינני כלל 'איש העולם הזה', אלא 'איש העולם הבא', ולחיים באותו עולם, הבגד הזה יביא לי

דברים על אחרי זמן מרובה, לא יעשה אדם עצמו כתושב קבוע, כאזרח לעולם, כי גר ותושב ארעי אתה עמדי. ובאי שומר חוקי שמיטה ויובלות, והנהגתם אמנם, כמשתדלים להיות קבוע לעולם בארץ, כי אז עונשם כי יגלו מן הארץ, ויכבד העול ויושפל לארץ כחם, ואז יכנע לבבם הערל, ואז ירצו את עוונם – 'למען ידע האדם כי יש לו בורא המושל עליו', 'ויכיר את עצמו, ויבחן בכל ענינו, וידבק בעבודת האלוקים על כל פנים!' " (דע"ת ויקרא, עמ' רמד).

סיכום: מצוות היוכל באה לתת לאדם את ההרגשה, שהוא בא לעולם הזה לתקופה קצרה כדי להכין את עצמו לחיי עולם הבא. היצה"ר מטעה אותו, שכאן מקום מגוריו האמיתי וכדאי לו להשקיע את מאמציו להרבות ברכוש גשמי. הצדיקים מיישמים עקרון זה בחייהם עלי אדמות. 'המשתגעים' משלים את עצמם שהם יחיו לנצח בעולם הזה, לכן משקיעים את כל מאמצייהם בעולם החומר ומזניחים את התורה ואת המצוות.

דברים מריבים זה עם זה אודות קרקע אחת שכל אחד טוען וצווח כי שלו היא, וכפף עצמו ר' חיים והיטה אוזנו לארץ, וחזר לשבת על מקומו, כשהוא שוקע במחשבות. שאלוהו העומדים על פשר מעשיו? ענה להם: "רציתי לשמוע מה הקרקע אומרת, למי היא שייכת? שמעתייה אומרת, הלוא שניכם שלי, על מה כל הריב הגדול שלכם?!"

במסכת גיטין (סח, ב) מובא סיפור, על מעשה עם אשמדאי מלך השדים כשהולכו בניהו בן יהוידע, בדרך שמעו שאדם אחד אמר לאומן שמייצר נעליים, שיעשה לו נעלים שיחזיקו שבע שנים. ואז, אשמדאי חייד. שאלו בניהו בן יהוידע, למה חייכת? ענה לו: אותו אדם לא נותרו לו אפילו שבעה ימים לחיות, והוא הולך ומזמין נעלים לשבע שנים!!

ואם ישאל השואל, אם כן, לא יקנה האדם נעליים, לא דירה ולא בגדים, שמא ימות למחר? ענה לו מרן ז"ל:

"ניתן האדם תחת הטבע, ואת דרכיה ודאי מוכרח לשמור, אבל אין רשום לאדם לעשות תכניות לזמנים רחוקים, אין רשות לאדם להכין